

GÁSPÁRÉK KERESZTJE, BUKÓCKI JÉZUSKÁJA

A Kárpát-medencében jártunkban-keltünkben még a legeldugottabb, „Isten háta mögötti” helyen is rábukkanhatunk egy-egy útmenti feszületre, kegyszoborra. Boldog Özsébnek, a pálos rend megalapítójának pilisi remetesége alatti első ténykedése az volt, hogy hármas barlangja mellé letűzte a szent keresztet. Jelszava és meggyőződése is ez volt: „In Cruce salus”, azaz „Keresztben az üdvösség”! Ezért szentelte később az egyesült remeték templomát a Szent Kereszt tiszteletére. Ezért hívják középkori oklevelek évszázadokon át intézményét „a Szent Kereszt testvéreinek”. Minden középkori és későbbi pálos templomban a főoltáron kívül a legszebb oltárt mindig a Szent Kereszt tiszteletére szentelték. Az ő nyomán szaporodtak el a keresztiek a Pilisben és hazánk más tájain. És az ő nyomdokain járnak mindazok, akik vallásos buzgalomból, fogadalomból vagy hálából keresztet állíttatnak. Több mint ezer éves magyar keresztény kultúránk tanúságtevői ezek a keresztiek. Hazánkban a kommunizmus vallásellenességének időszaka komoly törést jelentett a keresztállítás hagyományának folytonosságában. Nem sok példát ismerünk arra, hogy valaki ezekben az években keresztet állíttatott volna.

Egy ma már elhagyatott, lakatlan helyen, a Kunszállás és Matkó közötti egykori tanyavilágban, a régi Bukócki bolt romjai előtt egy magányos műkő kereszt őrzi a határt öntöttvas korpuszával. Aranybetűs felirata a következő:

HIVEK JÖJETEK A SZENTKÚTI SZŰZANYÁHOZ
KÖNYÖRÖGJÜNK A VILÁGBÉKÉÉRT

1963

Mindenkinek megvan a maga keresztje, és minden keresztnek megvan a maga története. Ennek is.

1952. március 29-én, amikor Gáspár István, mint besorozott katona elindult babájához, Baranyi Erzsébethez, hogy elbúcsúzzon tőle, még nem sejtette, hogy házas emberként fog hazatérni. Erzsébet *szerелеmlány* volt, azaz házasságon kívül született gyermek, akit nagyszülei neveltek fel Csongrádon. A temetőcsősz, majd tűzoltóparancsnok nagypapa és a nagymama mellett szegénységben, de tisztességben tölthette mozgalmas gyermekkorát Erzsike. Az időnként kubikosmunkát is vállaló család a Dunántúl és Erdély egy részét is bejárta. Erzsébet sorsa akkor fordult rosszabbra, mikor több év után újra feltűnt az édesanyja, aki különböző alkalmi munkákra szegődttette el őt. Elmondása szerint fizetését sohasem tehette félre *stafirungra*, mert az anyja szeretett könnyen élni.

Az elbúcsúzni induló Gáspár István 1925-ben látta meg a napvilágot egy kunszállási szegényparaszti család hatodik fiúgyermekéeként. Mivel az édesapjuk első világháborús sérülései miatt igen beteges ember volt, az édesanyjának már csak a gyermekek élelmezése sem volt könnyű feladat. A leírhatatlan nélkülözés nevelte őket szilaj kiskunsági legénnyé.

A csongrádi lány és a kunszállási legény csak májusban akarták megtartani a lakodalmukat. A búcsúzni induló István ezért magával vitte minden papírját, ami az esketésre való bejelentkezéshez kellett. Erzsike akkor éppen a nagynénjénél volt, aki rábeszélte a fiatalokat: házasodjanak össze még aznap! Így az árvagyám engedélyét megszerezve 1952. március 29-én Gáspár István és Baranyi Erzsébet házasságot kötöttek. Ezek után Kecskemét egyik pusztájára, Matkóra költöztek a férj szüleihez. István április 2-án bevonult Tapolcára katonának, a fiatal felesége pedig ott maradt szüleivel.

A fiatal pár életének kezdetén állandó vendég volt a szegénység. A már idős gazda 2001 nyarán erre az időszakra így emlékezett vissza: „Meg aztán is úgy volt, hogy az apáméknál a tyúkól mellett állt egy kis kamra, olyan picike hely, hogy ablak se volt rajta, csak egy lyuk. Mink a Mamával ott laktunk öt évig. Nagyon tüzelni se tudtunk, meg ágyunk se volt, meg takaródzónk se. Úgy, hogy a falon körbe télen egy ujnyi fagy volt. Egy paplannal takaróztunk ketten. Szerencsére azért nem lett utóvégre semmi bajunk. Így nálunk öt évig nem volt család. Akkor volt a szomszédban egy nagyon kicsike lakás. Azt meg tudtuk venni fél hold földdel, oszt a családok mán ott lettek a lakásba!” Gáspáréknak négy gyermekük született: Erzsébet, Mária, István és Mátyás.

A két fiatal nemcsak a szeretet és az egymásra utaltság, hanem közös hitbéli meggyőződésük is összetartotta. Mindketten vallásos nevelést kaptak, s akárcsak ők, ők is templomlátogató és búcsújáró emberek voltak. Mivel lakóhelyükön, Matkópusztán nem volt rendes templom és ott szolgáló lelképásztor, így a kunszállási templomba jártak. A tanyájuk és a templom közötti öt kilométeres távolságot télen nyáron, hóban-sárban megtették gyermekeikkel együtt nemcsak minden vasárnap és ünnepnap a falubeliek nem kis megrökönyödésére. A templomba járás mellett testi és lelki megújulásuk másik áhitott forrása a búcsújárás volt. Az ország távolabbi kegyhelyeire, Szeged-Alsóvárosra, Máriapócsra, Máriagyűdre, Máriaremetére is eljutottak néhányszor, de legkedvesebb búcsújáró helyük a közeli, petőfiszállási Pálos-Szentkút volt. Évente többször is elzarándokoltak oda, de a Kisasszony-napi búcsút sosem mulasztották volna el. Matkópusztáról a szépen feldíszített lovaskocsik szombat reggel indultak, az első lovaskocsin a vezérkeresztet mindig Gáspár István vitte. Kezdetben ehhez, a matkói régi iskolától induló lovaskocsis menethez csatlakoztak, később pedig, amikor már nem volt szabad szervezeten zárandokolni, akkor biciklivel keltek útra. A földutakon, Kiskunfélegyháza alatt haladva, minden útmenti keresztnél megálltak egy rövid kis imára, *búcsúi áhítatosságra*. A kegyhelyen részt vettek a szombat esti misén és az azt követő virrasztáson. Gyóntak, áldoztak a vasárnapi nagymisén, alamizsnát adtak a koldusoknak, s úgy indultak haza kora délután. Vallásos meggyőződésükről így vallottak: „Nekünk mindkettőnknek olyan volt az élete, mintha a Jézuska nem az égben lett volna, hanem mellettünk. Amit kértünk, amit szerettünk volna elintézni, abban mindig látszólag segített a Jézuska bennünket. A Mamában is meg bennem is mindig nagy volt a vallásos ösztön.”

Aztán az egyik szentkúti búcsúról hazatérve gondoltak egy merészet. Mi lenne, ha úgy fejeznék ki tiszteletüket az Úristen és a Szűzanya iránt, hogy állíttatnának egy kőkeresztet azon a helyen, ahol csatlakozni szoktak a búcsús menethez. „Mióta az eszünket tudtuk, mindig akartunk keresztet állítani, mindig arra gyűjtöttünk.

Valójában meg fél évvel előtte kezdtük összerakni a pénzt. A Papa elment a szentkúti búcsúba s mire hazajött, már el vót határozva.”

Aztán disznóhízalással, szőlőműveléssel, baracktermesztéssel gyűjtötték a pénzt, szinte maguk és gyermekeik szájától elvonva az ételt. „Még most is mondják sokan, hogy mért nem költöttük azt a pénz másra. Minek kellett nekünk, nyomorult szegény embereknek ezzel büszkélkedni, mér’ nem a gyerekeinkre fordítottuk a pénz? Mert mink nem voltunk gazdagok, akko’ még ennyire se. Mégis nagy áldozatot tettünk, hogy megcsináltattuk azt a keresztet. Rengeteget dolgoztunk. Arról ne is beszéljünk, mert azt nem emberiesen, azt állatiasan csináltuk! Volt, hogy beteg lettem, oszt elmentem az orvoshoz. Mikor odaértem, meglátott a szomszéd, a Dinnyés Jani bácsi és ott mondta nekem: „Majd én bemegek előre és mondom az orvosnak, hogy te mit csinálsz magaddal!” Hát akkor volt nekünk 10 tehenünk, földünk, 8 hold szőlőnk. Ott kiabált velem a szomszéd: „Ti nem emberi munkát végeztek, hanem állatit. Megmondom az orvosnak, azért’ vagy beteg!” Hát mit mondhattam? Igaza volt. Annyit dolgoztunk, hogy annak a nyomorultjai vagyunk mind a ketten.”

Túri István, a matkói egyházzogondnok engedélyeztette keresztállítási kérelmüket a kecskeméti főplébánián és intézte a bolt előtti föld megvásárlását, melyet végül az öreg Bukócki átengedett az egyház számára. A keresztet Kiskunfélegyháza egyik legismertebb sírköves mesterével, Szabó Józseffel csináltatták, aki 38 ezer forintért vállalta a megbízást. Nem egykönnyen gyűlt össze az ára, amelyen abban az időben 3-4 választási borjút lehetett volna vásárolni. Még az utolsó tízezer forintért is keservesen meg kellett dolgozniuk. „Meghiányzott a kereszt árából még vagy tízezer forint. A Papa elment a búcsúba, Máriapócsra. Én voltam megbízva, hogy vigyek el egy bornyút eladni a vásárba. Olyan rúgott bornyú volt már, kicsit nagyobb, mint választási. Éjcaka hajtottam Kecskemétre. Olyan vad volt, hogy ide-oda futkározott az úton, én meg hajtottam gyalog. Fele útjára beértem vele, mikor meggondolta magát, megcikázott és visszaszaladt! Éjcaka! Oszt akko’ visszagyűttem érte, az meg bebújt az udvarba a tehenek közé. Akko’ mondtam neki: Na ördög bújjon beléd, ha megkérnek, eladlak rögtön! Mikor megest beértem vele a város szélire, oda, ahol volt a téglagyár, ott meg mit csinált az átkozott? Az egyik kerítésnél egy kutya nekirontott és megijesztette. Én meg már előtte rácsavartam a kötelet a kezemre, meg a derekamra, hogy tudjam tartani. A bornyú megijedt a kutyától, elrántott engemet és húzott maga után, hason. Jött arra egy ember lovas kocsival: Mit csináljon? Mit csináljon? Leugrott a lovas kocsiról, megfogta a bornyút. Én csak úgy bírtam oszt felkelni. Odakötötte a saroglyához, úgy bírtam bevinni a vásár szélébe. Jött is egy vevő, oszt kérdezte, mennyiért adom? A Papa nekem tízezer forintot mondott én meg az embernek tizenkétezeret. Rögtön megalkudtunk, meg is vette abba a pillanatba! Különben elég rossz vásár volt, a szomszédok semmit se bírtak eladni, de nekünk kellett a keresztre a pénz.”

„Hegyépítő áldozatuk” gyümölcseként 1963 nyarán elkészült a kereszt. A szentelési szertartást három pap végezte, és közel 70-80 környékbeli, kunszállási, fülöpkabai és matkói hívő gyűlt össze. A szertartást ünnepi ebéd követte, amelyen közel 40 vendég volt. Birkát is vágtak a nagy esemény tiszteletére.

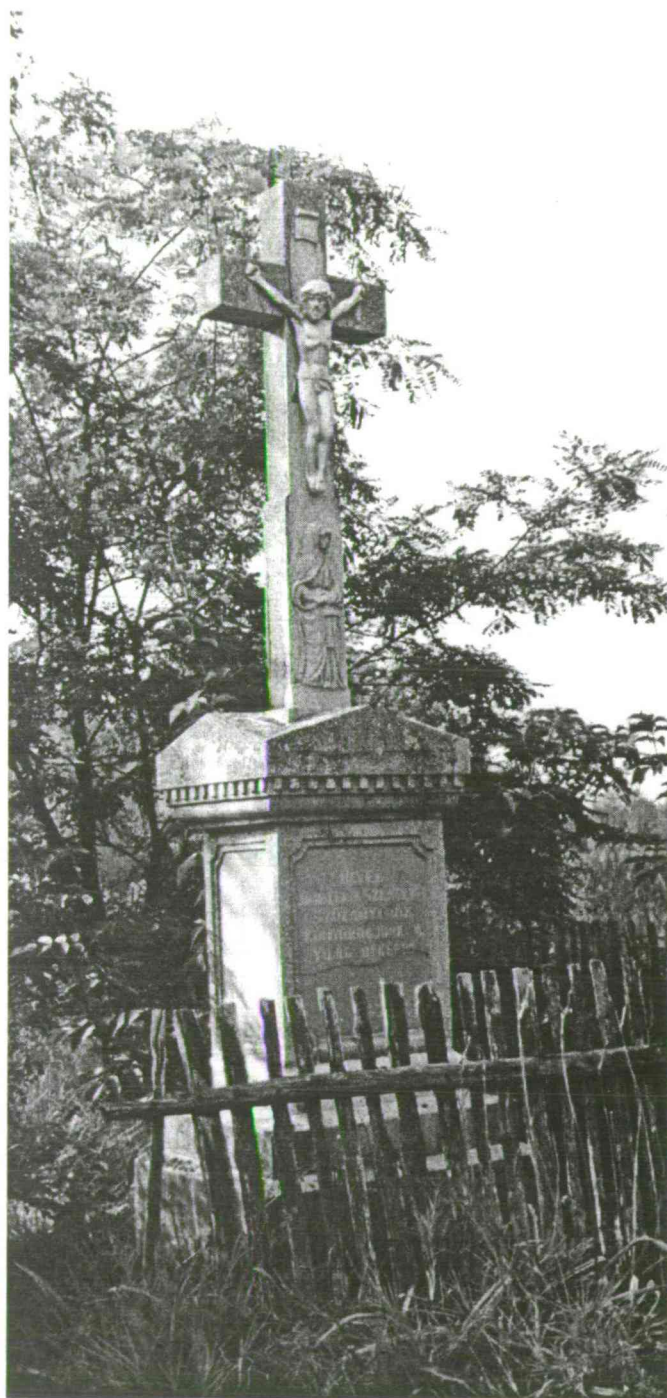
A kereszt felirata a gazda elképzelése alapján íródott meg. Ez nemcsak a szentkúti búcsújárásra utal, hanem arra is, hogy Gáspár István mindig is nagy érdeklődéssel fordult a *világ dolgai* felé. A „világbéke” kifejezés közkedvelt frázisa volt a korszak

politikájának is, a hidegháborús hangulatkeltésnek. Gáspár István is meglehetősen rosszállással figyelte a korszak atomkísérleteit. „Mán az ősök is megmondták, hogy Noé özönvize után megígérte a Jóisten, hogy mán ezután nem víz által, hanem tűz által fogja elveszejteni az emberiséget. Tűz által fogunk elpusztulni. Ott van ez az atombomba is, az majd mindent eléget maga körül, elég romlott mán az emberiség.”

Már akkor is sokakban felvetődött a ma is jogosnak tűnő kérdés, hogyan volt bátorságuk a téesz szervezés időszakában, a kommunista vallásüldözés közepette keresztet állítani. Természetesen félték, de úgy érezték, a szorongattatások közepette méginkább meg kell mutatniuk, hogy szilárdan kiállnak a hitük mellett. Nemcsak ők kaptak érte megrovást, de gyermekeik is az iskolában. A fenyegetésekről mindig is hallgattak. Érdeklődésként megemlíthetjük, hogy a párttitkár lovaskocsin hozatta ki magát a szentelés után, hogy jelentést tegyen a keresztállításról. „Nem örültek ennek a kommunisták, de azért túléltek. Mink voltunk az erősebbek. Egy kicsit ránk ijesztettek, megfenyegettek, de hál’ Istennek nem lett belőle komoly bajunk. Akinek van Istene, az üdvözülni.”

A keresztet a várostól, templomtól és iskolától távol lakó, szőlőműveléssel és baracktermesztéssel is foglalkozó tanyai népesség teljesen magáénak érezte, százszoros erővel ragaszkodott hozzá. A keresztre nem került rá az állítató Gáspár család neve, melynek oka a névtelen adakozás erénye mellett valószínűleg a kor politikai viszonyai voltak. Ezért a közösség emlékezete inkább a gazdag boltoshoz, mint a szegény Gáspár családhoz kötötte a kereszt állítását, így *Bukócki Jézuskájaként* emlegették. Hozzá fohászodtak hétköznapi apró-cseprő gondjaikban, természeti csapások idején, szorongatott helyzetekben. *Majd megsegít a Bukócki Jézuskája! Segíts meg Bukócki Jézuskája!* – mondogatták. A szorongatott helyzet hamarosan beköszöntött Matkó-pusztaiaknál is, mivel a téesz területeinek terjeszkedése miatt el kellett hagyniuk lakhelyüket, és be kellett költözniük a faluba. Gáspárék a sors Városföldre vetette, ott kezdték újra az életüket. Idővel új házat, ólakat, istállót építettek, nevelték gyerekeiket, gazdálkodtak. Évekig nem is látták keresztjüket, mely előtt nem imádkoztak már többé a szentkúti búcsúra induló Matkó-pusztaiak. A Bukócki Jézuskája végignézhette, amint a nyüzsgő, élettel teli tanyasorból omladozó házak lettek, a szépen gondozott gyümölcsösökből, elvadult tűzifának való rengeteg, a szorgalmas tanyai emberekből pedig reszketeg falusi öregek, akik kijöttek nagyritkán körülnézni ifjú életük temetőjébe.

Gáspárék küzdelmes életük evilági „jutalmaként” falusi házat vásároltak és visszatértek idős korukra Kunszállásra. A módosabb élet gyümölcseit nem sokáig élvezhették együtt, aranylakodalmuk megünneplése után pár hónappal, 2002 őszén az idős és beteges gazda visszaadta lelkét Teremtőjének. Utolsó éveiben nem volt nap, hogy ne jutott volna eszébe keresztje, a Bukócki Jézuskája, melynek gondozását egyik unokájára testálta. Halála után özvegyének többen is ajánlották, hogy segítenek neki átvinni a keresztet máshova, behozni Kunszállásra, vagy elvinni Matkóra, hogy ne árválkodjon ott az elhagyott határban. Erzsike néni ezt mindig visszautasította. „Én azt gondolom, mégiscsak legjobb annak ott, az oda készült. A Papa is azt akarta volna, hogy ott maradjon és emlékeztesse az arra járó népeket, hogy ott is éltek valamikor EMBEREK.”

Állította Gáspár István 1963., Matkó-pusztá, Bács-Kiskun megye.
Fotó: Lendvai Kepe Zoltán.